

Η δυνατότητα επιβολής ποινής λιπομαρτυρίας από το Στρατοδικείο σε ιδιώτη μάρτυρα

Κουτσαγγέλης Γεώργιος, Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο

Το κείμενο που ακολουθεί δημοσιεύτηκε στα «ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τόμος 2011, σελ. 752

Η στερητική της ελευθερίας ποινή απείθειας που επιβάλλεται από το δικαστήριο στο λιπομάρτυρα δεν είναι ποινική κύρωση αλλά ποινή τάξης. Τούτο συνάγεται κυρίως από τη διαφοροποιημένη αντιμετώπιση του νόμου (άρθρα 229 εδ. γ' και 231 παρ. 3 ΚΠΔ) όσων εμφανισθέντων μαρτύρων παραβαίνουν το καθήκον όρκισης ή κατάθεσης σε σχέση με αυτούς που δεν εμφανίστηκαν, από το ότι η ποινή απείθειας στο λιπομάρτυρα επιβάλλεται χωρίς την προηγούμενη άσκηση ποινικής δίωξης (αρχή της νομιμότητας) και από το ότι η απόφαση που επιβάλλει ποινή απείθειας σε λιπομάρτυρα υπόκειται σε ανακοπή και όχι στα ένδικα μέσα στα οποία υπόκεινται οι καταδικαστικές αποφάσεις. Το στρατοδικείο έχει τη δυνατότητα επιβολής ποινής απείθειας σε ιδιώτη λιπομάρτυρα χωρίς αυτό να συνιστά υπέρβαση εξουσίας και χωρίς να προσκρούει στη συνταγματική επιταγή της απαγόρευσης υπαγωγής ιδιωτών στη δωσιδικία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων.

Στο άρθρο [209](#) ΚΠΔ θεσμοποιείται το καθήκον μαρτυρίας, δηλαδή η υποχρέωση του οποιουδήποτε προσώπου να συμβάλει με τη μαρτυρία του στην απονομή της δικαιοσύνης, πάντοτε, βέβαια, υπό την αναγκαία προϋπόθεση της προηγούμενης νόμιμης κλήτευσής του. Παρά το γεγονός ότι η μαρτυρία ως αποδεικτικό μέσο έχει αντιμετωπιστεί με σκεπτικισμό και έχει υποστεί έντονη αμφισβήτηση¹, εν τούτοις, η αναγκαιότητά της την έχει καταστήσει δημόσια υποχρέωση². Η υποχρέωση μαρτυρίας περιλαμβάνει πρώτιστα το καθήκον της αυτοπρόσωπης εμφάνισης, δηλαδή την υποχρέωση του μάρτυρα να εμφανιστεί έγκαιρα στον τόπο που κλήθηκε και να παραμείνει εκεί μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ή μέχρι την αποδέσμευσή του από τον διενεργούντα τη διαδικαστική πράξη ή από τον διευθύνοντα το δικαστήριο. Περαιτέρω, στην υποχρέωση μαρτυρίας περιλαμβάνονται το καθήκον όρκισης, το καθήκον κατάθεσης όσων σχετικών με την εκκρεμή υπόθεση πραγματικών περιστατικών και άλλων στοιχείων γνωρίζει ο μάρτυρας και, τέλος, το καθήκον αλήθειας³. Η υποχρέωση μαρτυρίας υφίσταται για κάθε πρόσωπο και ως προς τα στρατοδικεία⁴, χωρίς να ενδιαφέρει αν ο μάρτυρας έχει ή όχι τη στρατιωτική ιδιότητα. Τούτο προκύπτει αβίαστα από το συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου [209](#) ΚΠΔ και του άρθρου [213](#) ΣΠΚ, σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις του ΚΠΔ και οι υπόλοιπες διατάξεις που εφαρμόζονται στα κοινά ποινικά δικαστήρια εφαρμόζονται και στα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια. Εξ άλλου δεν υφίσταται διάταξη οποιουδήποτε νομοθετήματος που να εισάγει για τα στρατοδικεία εξαίρεση από την υποχρέωση μαρτυρίας των ιδιωτών.

Ο νόμος δεν αρκείται στην ελπίδα πως ο μάρτυρας θα ανταποκριθεί εκούσια στο καθήκον μαρτυρίας, αλλά με τις ρυθμίσεις των άρθρων [229](#) και [231](#) ΚΠΔ προβλέπονται κυρώσεις που σκοπό έχουν τον έμμεσο εξαναγκασμό του δυστροπούντος μάρτυρα να συνδράμει στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και να διασφαλιστεί η εμφάνισή του⁵. Ανάλογες είναι οι διατάξεις των άρθρων [352](#) παρ. 1, 2, [353](#) παρ. 3 και [375](#) ΚΠΔ.

Στα άρθρα [229](#) και [231](#) ΚΠΔ ορίζονται οι συνέπειες για τους λιπομάρτυρες στα στάδια της προδικασίας και της κύριας διαδικασίας αντίστοιχα. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο [229](#) ΚΠΔ, αν κατά την ανάκριση (και την προανάκριση) δεν εμφανιστεί μάρτυρας που κλήθηκε νόμιμα, ο διενεργών την ανάκριση εκδίδει υποχρεωτικά σε βάρος του ένταλμα βίαιης προσαγωγής. Παράλληλα, αν ο διενεργών την ανάκριση (ή την προανάκριση) είναι ανακριτής, εισαγγελέας, ειρηνοδίκης ή πταισματοδίκης, εφόσον κρίνει ότι η λιπομαρτυρία οφείλεται σε απειθία, μπορεί να επιβάλει σε βάρος του λιπομάρτυρα πρόστιμο, οριζόμενο στη διάταξη από πενήντα εννέα (0,59 €) λεπτά μέχρι πέντε ευρώ και ενενήντα λεπτά (5,90 €).

Στο άρθρο [231](#) ΚΠΔ ορίζεται πως σε περίπτωση λιπομαρτυρίας νόμιμα κλητευθέντος στο ακροατήριο μάρτυρα, το δικαστήριο ύστερα από πρόταση του εισαγγελέα ή του δημόσιου κατηγορού ή και αυτεπάγγελα καταδικάζει το λιπομάρτυρα σε πρόστιμο, κλιμακούμενο ανάλογα με το δικαστήριο, στα όρια που ορίζονται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου, δηλαδή δεκαπέντε (15) έως πενήντα εννέα ευρώ (59,00 €) αν πρόκειται για πταισματοδικείο ή μονομελές πλημμελειοδικείο, είκοσι εννέα (29) έως εκατόν είκοσι (120) ευρώ αν πρόκειται για τριμελές πλημμελειοδικείο ή τριμελές εφετείο πλημμελημάτων και πενήντα εννέα (59) έως εκατόν πενήντα (150) ευρώ αν πρόκειται για μικτό ορκωτό δικαστήριο ή μικτό ορκωτό εφετείο ή εφετείο κακουργημάτων⁶. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου [231](#) ΚΠΔ, το δικαστήριο (εκτός από το πταισματοδικείο), αν πεισθεί πως η λιπομαρτυρία έγινε με σκοπό να αναβληθεί ή να ματαιωθεί η εκδίκαση της υπόθεσης, καταδικάζει το λιπομάρτυρα επιπλέον και σε ποινή απειθίας, οριζόμενη στο άρθρο [169](#) ΠΚ (φυλάκιση μέχρι έξη μηνών) και συγχρόνως, σύμφωνα με την τέταρτη παράγραφο, διατάζει τη βίαιη προσαγωγή του στη νέα δικάσιμο που θα οριστεί.

Με δεδομένο ότι σύμφωνα με το άρθρο [193](#) παρ. 1 ΣΠΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο [96](#) παρ. 4 περ. α΄ Συντ., στη δικαιοδοσία των στρατοδικείων υπάγονται μόνο όσοι είναι στρατιωτικοί κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης και ποτέ οι ιδιώτες, αναμφισβήτητα τα δικαστικά πρόσωπα της στρατιωτικής ποινικής δικαιοσύνης (ανακριτής ή εισαγγελέας) ή το στρατοδικείο έχουν τη δυνατότητα εφαρμογής των παραπάνω διατάξεων σε μάρτυρα που είναι στρατιωτικός. Προβληματισμός, όμως, γεννιέται αν υφίσταται η εξουσία τους αυτή και όταν πρόκειται για ιδιώτη μάρτυρα που δεν εμφανίστηκε ενώπιόν τους αν και κλητεύτηκε νόμιμα και, ιδιαίτερα, αν μπορούν να διατάξουν τη βίαιη προσαγωγή του μάρτυρα που συνιστά περιορισμό της ελευθερίας του⁷ ή να επιβάλουν ποινή απειθίας στον ιδιώτη λιπομάρτυρα.

Κατ' αρχήν είναι ερευνητέο αν οι προβλεπόμενες στα άρθρα [229](#) και [231](#) ΚΠΔ κυρώσεις είναι ποινικές κυρώσεις ή ποινές τάξης. Η θεωρία και η νομολογία συμφωνούν ότι τα προβλεπόμενα στις διατάξεις αυτές χρηματικά πρόστιμα είναι ποινές (μέτρα) τάξης⁸, ανεξάρτητα αν το μέγεθός τους κρίνεται αποτελεσματικό για την επίτευξη του σκοπού του νομοθέτη να υποχρεώσει τον μάρτυρα να ανταποκριθεί στο καθήκον μαρτυρίας. Ζήτημα, όμως, υφίσταται σχετικά με τη φύση της προβλεπόμενης στο άρθρο [231](#) παρ. 2 ΚΠΔ ποινής απειθίας, στερητικής της ελευθερίας, στα όρια του άρθρου [169](#) ΠΚ (φυλάκιση μέχρι έξη μηνών). Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να παρατηρήσουμε πως στον Ποινικό Κώδικα δεν τυποποιείται ως αδίκημα η λιπομαρτυρία (μη εμφάνιση). Η παραβίαση του καθήκοντος εμφάνισης δεν μπορεί παρά να υπαχθεί ποινικά στην διάταξη του άρθρου [169](#) ΠΚ (γι' αυτό και ο ΚΠΔ παραπέμπει στο πλαίσιο ποινής της). Αντίθετα, η παράβαση του καθήκοντος όρκισης ή κατάθεσης τυποποιείται αυτοτελώς ως

αξιόποινη συμπεριφορά στο άρθρο [225](#) παρ. 2 εδ. β' ΠΚ. Πρέπει επίσης να παρατηρήσουμε ότι οι διατάξεις των άρθρων [229](#) και [231](#) ΚΠΔ εξομοιώνουν με τους λιπομάρτυρες και όσους μάρτυρες εμφανίστηκαν μεν, παραβαίνουν όμως το καθήκον όρκισης ή κατάθεσης. Παρά την παραπάνω εξομοίωση, ο νόμος (άρθρα [229](#) εδ. γ' και [231](#) παρ. 3 ΚΠΔ) περιέχει διαφοροποίηση όσον αφορά την αντιμετώπιση όσων εμφανισθέντων μαρτύρων παραβαίνουν το καθήκον όρκισης ή κατάθεσης: δίνει, μεν, στον ανακριτή ή στο δικαστήριο τη δυνατότητα επιβολής ποινής απείθειας, κλιμακώνει όμως τις συνέπειες γι' αυτούς, εισάγοντας την επιφύλαξη των ποινών του άρθρου [225](#) παρ. 2 εδ. β' ΠΚ (φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους ή χρηματική ποινή). Ακόμα παρατηρούμε πως ο νόμος δεν δίνει στον ανακριτή ή στο δικαστήριο τη δυνατότητα άμεσης επιβολής των συνεπειών του άρθρου [225](#) παρ. 2 ΠΚ, σε αντίθεση με την ποινή απείθειας, για την επιβολή της οποίας παρέχεται στο δικαστήριο αυτή η άμεση δυνατότητα. Η διατυπωμένη στις παραπάνω διατάξεις ([229](#) εδ. γ' και [231](#) παρ. 3 ΚΠΔ) επιφύλαξη των συνεπειών του άρθρου [225](#) παρ. 2 εδ. β' ΠΚ, καταδεικνύει ένταση των συνεπειών και πρακτικά σημαίνει ανακοίνωση της παράβασης του καθήκοντος όρκισης ή κατάθεσης από τον ανακριτή ή από το δικαστήριο στον αρμόδιο εισαγγελέα και αποστολή της έκθεσης ή των πρακτικών σ' αυτόν, ώστε να κινηθεί η ποινική διαδικασία⁹.

Ο λόγος της διαφοροποίησης είναι μάλλον προφανής: ο λιπομάρτυρας είναι αξιοποιήσιμο αποδεικτικό μέσο και γι' αυτό είναι επιτακτική η ανάγκη εξαναγκασμού του να εμφανιστεί ώστε να συμβάλει με τη μαρτυρία του στη διερεύνηση της υπόθεσης, στην αναζήτηση της αλήθειας και στο σχηματισμό δικανικής πεποίθησης. Στην προδικασία ο ανακριτής δεν έχει την εξουσία επιβολής ποινής απείθειας αλλά μόνο προστίμου, γιατί προφανώς εξακολουθεί η δυνατότητά του να αναπληρώσει τη μαρτυρία με την αναζήτηση άλλων αποδείξεων. Όμως, στο ακροατήριο είναι επιτακτική η ανάγκη άμεσης εκκαθάρισης της υπόθεσης και ο νόμος παρέχει στο δικαστήριο την εξουσία να ενεργοποιήσει όλο το φάσμα των προβλεπόμενων συνεπειών, προκειμένου να εξαναγκάσει τον λιπομάρτυρα να εμφανιστεί. Μάλιστα, η σχετική κρίση του δικαστηρίου για την αναγκαιότητα και επιβολή κυρώσεων τάξης είναι αναιρετικά ανέλεγκτη¹⁰. Έτσι, η παράγραφος 2 του άρθρου [231](#) ΚΠΔ παρέχει τη δυνατότητα επιβολής ποινής απείθειας του άρθρου [169](#) ΠΚ και η παράγραφος 4 του άρθρου [231](#) ΚΠΔ επιβάλλει συγχρόνως να διαταχτεί και η βίαιη προσαγωγή του λιπομάρτυρα¹¹. Αντίθετα, ο αρνούμενος να ορκιστεί¹² ή να καταθέσει, αν εμμένει στην άρνησή του και μετά την καταδίκη του σε πρόστιμο ή ποινή απείθειας, καθίσταται αποδεικτικά άχρηστος μάρτυρας και γι' αυτό εισάγεται στο νόμο η επιφύλαξη των συνεπειών του άρθρου [225](#) παρ. 2 εδ. β' ΠΚ. Πλέον, δεν είναι δυνατός ο εξαναγκασμός αυτού του μάρτυρα να συμβάλει στην διάγνωση της αλήθειας και αναδεικνύεται η αναγκαιότητα της διερεύνησης της ποινικής ευθύνης του και η ποινική αποδοκιμασία της συμπεριφοράς του. Έτσι, ο δικονομικός νομοθέτης στο άρθρο [231](#) παρ. 3 ΚΠΔ δίνει, μεν, στο δικαστήριο τη δυνατότητα να επιβάλει και σ' αυτόν το μάρτυρα την ποινή απείθειας που προβλέπεται στην παρ. 2, σε μια ύστατη προσπάθεια άμεσου εξαναγκασμού του να εμφανιστεί και να καταθέσει, χρησιμοποιεί, όμως, παράλληλα και την απειλή των συνεπειών του άρθρου [225](#) παρ. 2 εδ. β' ΠΚ, γιατί ο επιμένων στην παραβίαση της υποχρέωσής του μάρτυρας ακυρώνει τον προορισμό του ως αποδεικτικό μέσο, οπότε η εξουσία του δικαστηρίου περιορίζεται στο να ανακοινώσει στον αρμόδιο εισαγγελέα την παράβαση και προχωράει στην εκδίκαση της υπόθεσης, μη αναμένοντας πλέον από τον μάρτυρα αυτόν την οποιαδήποτε συνδρομή.

Από την παραπάνω διαφοροποίηση του ΚΠΔ μπορούμε να συνάγουμε ότι και η ποινή απείθειας της [231](#) παρ. 2 ΚΠΔ είναι ποινή τάξης και όχι ποινική κύρωση¹³, επιβάλλεται προς εξαναγκασμό του λιπομάρτυρα να συμβάλει στην διεξαγωγή της ποινικής δίκης και όχι ως ένδειξη αποδοκιμασίας από την έννομη τάξη της συμπεριφοράς του¹⁴. Προς τούτο συνηγορεί το γεγονός ότι το δικαστήριο μπορεί να την επιβάλει αμέσως χωρίς την προηγούμενη άσκηση ποινικής δίωξης.

Αντίθετα, η παραδοχή πως πρόκειται για ποινική κύρωση, προϋποθέτει την ακραία συνθήκη πως ο ίδιος ο ΚΠΔ καταστρατηγεί τους βασικούς δικονομικούς κανόνες *nemo iudex sine actore* και *nullum crimen nulla poena sine processu*, καταργεί την κατηγορητική δίκη (ο δικαστής δεν μπορεί να επιληφθεί της εκδίκασης μιας υπόθεσης χωρίς εισαγγελική κατηγορία¹⁵) και επιτάσσει στο δικαστήριο την καταπάτηση της αρχής της νομιμότητας ή υποχρεωτικής δίωξης των εγκλημάτων που απορρέει από τα άρθρα [27](#) παρ. 1α, [43](#), [47](#) παρ. 1-2 και [50](#) παρ. 2α ΚΠΔ. Τέτοια παραδοχή θα ήταν άτοπη, δεδομένου ότι η μη τήρηση της αρχής της νομιμότητας επάγεται απόλυτη ακυρότητα της ποινικής διαδικασίας που λαμβάνεται υπόψη αυτεπάγγελτα σε κάθε στάδιο και στον Άρειο Πάγο ([171](#) περ. β' ΚΠΔ). Αν επρόκειτο για ποινική κύρωση, το δικαστήριο θα έπρεπε να ανακοινώσει τη μη εμφάνιση του μάρτυρα στον αρμόδιο εισαγγελέα, ώστε να τηρηθεί η αρχή της νομιμότητας και η διάταξη του άρθρου [231](#) παρ. 2 ΚΠΔ θα περιείχε ρητή διατύπωση της επιφύλαξης ποινής απείθειας, ανάλογη με αυτή για την άρνηση όρκισης ή κατάθεσης.

Κατά συνέπεια, η παραπομπή του άρθρου [231](#) παρ. 2 ΚΠΔ στο άρθρο [169](#) ΠΚ γίνεται αποκλειστικά για λόγους προσδιορισμού του πλαισίου της ποινής τάξης, αφού μόνο με την εκεί τυποποιούμενη πράξη της απείθειας προσιδιάζει η μη εμφάνιση του μάρτυρα και όχι για να προσδώσει στην απόφαση του δικαστηρίου χαρακτήρα ποινικής κύρωσης.

Βεβαίως, το άρθρο [231](#) παρ. 2 ΚΠΔ εξαιρεί αυτή τη δυνατότητα από το πταισματοδικείο. Ως προς αυτή την εξαίρεση υποστηρίζεται η άποψη πως η εν λόγω ποινή απείθειας δεν μπορεί να επιβληθεί από το πταισματοδικείο γιατί η απείθεια αποτελεί πλημμέλημα¹⁶. Αυτή η επιχειρηματολογία προϋποθέτει την αποδοχή ότι πρόκειται για ποινική κύρωση. Συνεπέστερη, όμως, προς την αρχή της νομιμότητας και τις παραπάνω διαφοροποιήσεις του ΚΠΔ, είναι η εκδοχή πως αυτή η εξαίρεση στα πταισματοδικεία αιτιολογείται από τη διατήρηση της αναγκαίας αναλογίας που πρέπει να υφίσταται ανάμεσα στη βλάβη που προκαλεί η μη εμφάνιση του μάρτυρα, με την κύρωση που αυτός θα υποστεί: ο νομοθέτης στάθμισε *in concreto* το προσδοκώμενο από την εμφάνιση και κατάθεση του μάρτυρα όφελος και την αντίστοιχη βλάβη που η λιπομαρτυρία του προκαλεί στην απονομή της δικαιοσύνης, ώστε να ορίσει την ανάλογη κύρωση ως μέτρο εξαναγκασμού. Με δεδομένο ότι τα πταίσματα τιμωρούνται με κράτηση, η διάρκεια της οποίας κατ' αρχήν δεν υπερβαίνει τον ένα μήνα αν ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά (άρθρο [55](#) ΠΚ), το βαρύτερα, δε, τιμωρούμενο στον ποινικό κώδικα πταίσμα είναι αυτό του άρθρου [425](#) ΠΚ (επικίνδυνη για την υγεία συνάφεια) που τιμωρείται με κράτηση μέχρι πέντε μηνών, θα ήταν αδόκιμο να προβλέπεται για εξαναγκασμό του λιπομάρτυρα κύρωση βαρύτερη (φυλάκιση έως 6 μηνών) από την απειλούμενη για την τιμώρηση του εγκλήματος ποινή. Αυτό θα ήταν δικαίως άστοχο και δυσανάλογο του προσδοκώμενου από την εμφάνιση του μάρτυρα οφέλους για την απονομή της δικαιοσύνης. Εξ άλλου, αν η καταδίκη του λιπομάρτυρα σε ποινή για απείθεια είχε τη φύση ποινικής κύρωσης επί του πλημμελήματος της απείθειας και όχι μέτρου τάξης,

ο δικονομικός νομοθέτης δεν θα χρειαζόταν να εξαιρέσει ρητά τη δυνατότητα επιβολής της από τα πταισματοδικεία, αφού η αρμοδιότητα των πταισματοδικείων καθορίζεται σαφώς από τις διατάξεις των άρθρων [115](#) και [119](#) παρ. 1 ΚΠΔ.

Επιχείρημα που συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι πρόκειται για ποινή τάξης είναι το γεγονός ότι ρητά ο νόμος (άρθρο [232](#) παρ. 1 εδ. α ΚΠΔ) ορίζει πως και η επιβληθείσα στο λιπομάρτυρα ποινή απείθειας προσβάλλεται με ανακοπή μέσα σε 15 μέρες από την επίδοση της απόφασης¹⁷. Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, το δικαστήριο μπορεί να εξαφανίσει την ποινή της απείθειας και να επιβάλει μόνο πρόστιμο. Δεν προβλέπεται, επομένως, ακύρωση της απόφασης ([430](#) ΚΠΔ) ούτε ακύρωση της διαδικασίας ([341](#) ΚΠΔ) ούτε βεβαίως έφεση ([489](#) παρ. 1 περ β' ΚΠΔ) ή αίτηση αναίρεσης ([505](#) παρ. 1 περ. α' ΚΠΔ) που προβλέπονται για τις καταδικαστικές αποφάσεις. Αν επρόκειτο για ποινική κύρωση, θα έπρεπε να δεχτούμε αναγκαστικά πως ο λιπομάρτυρας κατέστη κατηγορούμενος και πως η σχετική απόφαση είναι καταδικαστική με αναγκαία συνεπαγωγή ότι θα έπρεπε ο λιπομάρτυρας να έχει όλα τα δικαιώματα του κατηγορούμενου και η απόφαση θα έπρεπε να μπορεί να προσβληθεί με τα παραπάνω ένδικα μέσα και βοηθήματα. Επιπλέον επιχείρημα υπέρ της υποστηριζόμενης εδώ θέσης, αντλείται και από τη νομολογία, η οποία δέχεται πως οι ποινές λιπομαρτυρίας είναι δεκτικές συγχώνευσης κατ' ανάλογη και όχι κατ' ευθεία εφαρμογή των άρθρων [94](#), [96](#) ΠΚ και [551](#) ΚΠΔ¹⁸.

Κατά συνέπεια, επιβάλλοντας το στρατοδικείο ποινή για απείθεια σε ιδιώτη λιπομάρτυρα ή διατάσσοντας τη βίαιη προσαγωγή του, δεν ασκεί ποινική δικαιοδοσία επ' αυτού. Η αντίθετη άποψη θα επαγόταν ανεπίτρεπτα δικονομικά αδιέξοδα και ηθελημένη νομοθετική αγκύλωση της στρατιωτικής δικαιοσύνης, ως φορέα ειδικής ποινικής δικαιοδοσίας και ως συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης. Αν το στρατοδικείο δεν μπορούσε ποτέ να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή ιδιώτη μάρτυρα ούτε να επιβάλει ποινή λιπομαρτυρίας, τότε η ενώπιόν του διαδικασία θα παρέλυε: δεν θα είχε τη δυνατότητα να φέρει αναγκαστικά ενώπιόν του ιδιώτη μάρτυρα του οποίου τη μαρτυρία θα είχε κρίνει απαραίτητη για τον σχηματισμό δικανικής πεποίθησης, αφού θα ήταν αποκλεισμένο από την εφαρμογή όλου το πλέγματος των δικονομικών διατάξεων εξαναγκασμού του μάρτυρα. Αυτή η αδυναμία του στρατοδικείου θα ήταν, μάλιστα, απόλυτη, αφού δεν προβλέπεται δυνατότητα του στρατοδικείου να ζητήσει συνδρομή από το αντίστοιχο κοινό δικαστήριο, ώστε εκείνο να διατάξει τη βίαιη προσαγωγή ενώπιον του στρατοδικείου ή εκείνο να επιβάλει ποινή λιπομαρτυρίας, για να εξαναγκαστεί ο ιδιώτης μάρτυρας να εμφανιστεί στο στρατοδικείο. Άλλωστε, κάτι τέτοιο θα ήταν ιδιαίτερα βλαπτικό για την οικονομία της δίκης. Έτσι, το στρατοδικείο ή απλά θα κρατούσε την υπόθεση σε εκκρεμότητα, με εφαρμογή του άρθρου [352](#) ΚΠΔ, μέχρι να δεήσει ο λιπομάρτυρας να καταθέσει ή θα αρκείτο να προχωρήσει στην εκδίκαση χωρίς τη μαρτυρία, που όμως θα συνεπαγόταν απόφαση χωρίς εχέγγυο δίκαιης δίκης και ενδεχομένως θα υπέκρυπτε παραβίαση από το στρατοδικείο της αρχής της ηθικής απόδειξης (άρθρο [177](#) ΚΠΔ). Η αγκύλωση αυτή θα αναιρούσε τη φύση των στρατιωτικών δικαστηρίων ως δικαστηρίων ποινικής δικαιοδοσίας, θα καθιστούσε την υπαγωγή των στρατιωτικών στα στρατοδικεία αντίθετη στην αρχή της ισότητας (άρθρο [4](#) Συντ.) και στο δικαίωμα για δίκαιη δίκη (άρθρο 6 ΕΣΔΑ), αφού το στρατοδικείο θα ήγετο σε κρίση χωρίς να έχει στη διάθεσή του αποδεικτικό μέσο που θεώρησε απαραίτητο. Και περαιτέρω, η αδυναμία των στρατοδικείων να τιμωρήσουν τον λιπομάρτυρα και να διατάξουν τη βίαιη προσαγωγή του θα έπρεπε να ισχύει *mutatis mutandis* και για τα κοινά ποινικά δικαστήρια επί μαρτύρων στρατιωτικών, γιατί δεν έχουν δικαιοδοσία

επί προσώπων που έχουν τη στρατιωτική ιδιότητα, τα οποία, κατά τη διάταξη του άρθρου [193](#) παρ. 1 ΣΠΚ, υπάγονται στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων. Το άρθρο [193](#) παρ. 2 περ. β ΣΠΚ, βεβαίως, εισάγει εξαίρεση ως προς τη δωσιδικία των στρατιωτικών, ορίζοντας πως αυτοί υπάγονται στα κοινά ποινικά δικαστήρια για πλημμελήματα και πταίσματα που διαπράττουν στο ακροατήριο οποιουδήποτε ποινικού δικαστηρίου, αν αυτά δικαστούν αμέσως με εφαρμογή της αυτόφωρης διαδικασίας των άρθρων [417](#) έως [424](#) ΚΠΔ. Όπως, όμως, σημειώθηκε παραπάνω, η λιπομαρτυρία δεν αποτελεί αδίκημα τυποποιούμενο στον Ποινικό Κώδικα, κατά συνέπεια δεν τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου [193](#) παρ. 2 περ. β ΣΠΚ. Διαφαινόμενο, επομένως, τελικό αποτέλεσμα θα ήταν η συνολική αποδυνάμωση της δικαιοσύνης (κοινής και στρατιωτικής), ανάλογα με την ιδιότητα του μάρτυρα ως στρατιωτικού ή ιδιώτη.

Επομένως, η επιβολή ποινής για απείθεια σε ιδιώτη λιπομάρτυρα από το στρατοδικείο ή η διάταξή του για βίαιη προσαγωγή του λιπομάρτυρα, δεν συνιστούν υπέρβαση εξουσίας του στρατοδικείου ούτε προσκρούουν στη συνταγματική απαγόρευση υπαγωγής ιδιωτών στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων. Η μόνη νοητή εξαίρεση αφορά το τριμελές στρατοδικείο όταν δικάζει πταίσματα [19](#), κατ' ανάλογη εφαρμογή της εξαίρεσης του άρθρου [231](#) παρ. 2 ΚΠΔ για το πταισματοδικείο. Φυσικά, η ίδια δυνατότητα του στρατοδικείου ισχύει και για τον ιδιώτη πραγματογνώμονα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου [231](#) ΚΠΔ.

-
- [1.](#) Βλ. *Ζησιάδη*, Η ψυχολογική θεώρηση της ποινικής δίκης, 2000, σελ. 183 επ.
 - [2.](#) *Δέδες*, Ποινική Δικονομία, 1988, σελ. 287.
 - [3.](#) *Δέδες*, ό.π. σελ. 289, *Ανδρουλάκης*, ΠοινΧρ 1979, 833.
 - [4.](#) Ως στρατοδικεία νοούνται και το ναυτοδικείο και το αεροδικείο (άρθρο [5](#) παρ. 1 περ. ιγ' ΣΠΚ).
 - [5.](#) Βλ. και *ΜΟΛΤρικ 54/1995 ΠοινΧρ 1995, 1293*.
 - [6.](#) Τα ποσά μετατράπηκαν σε ευρώ με τα άρθρα 3-5 Ν. 2943/2001.
 - [7.](#) ΓνωμΕισΠλημΑγρ 2/1987.
 - [8.](#) Βλ. *Χωραφά*, Ποινικόν Δίκαιον, Γενικά Αρχαί, 1966, σελ. 89, *Μ. Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σελ. 449.
 - [9.](#) *ΑΠ 61/1988 ΠοινΧρ 1988, 461*.
 - [10.](#) *ΑΠ 456/2006 ΠοινΧρ 2006, 978*.
 - [11.](#) Ανάλογες είναι οι διατάξεις των άρθρων [352](#), [353](#), [375](#) παρ. 3 ΚΠΔ.
 - [12.](#) Ενόψει της κατοχυρώσεως του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας από τα άρθρα [13](#) του Συντάγματος και 9 ΕΣΔΑ, αν ο μάρτυρας αρνείται να δώσει θρησκευτικό όρκο για λόγους θρησκευτικής συνειδήσεως (δηλαδή είτε ότι οι αρχές της θρησκείας που πρεσβεύει, όπως αυτός τις ερμηνεύει, και την οποία, πάντως,

πρέπει να δηλώσει, δεν του επιτρέπουν τον όρκο, είτε ότι είναι άθεος ή άθρησκος), δικαιούται αντί θρησκευτικού όρκου (υποσχετικού ή αποδεικτικού) να δώσει, επικαλούμενος την τιμή και την συνείδησή του, ισότιμη, από πλευράς συνεπειών, διαβεβαίωση στην τιμή και τη συνείδησή του, κατ' αναλογία της διατάξεως της παρ. 2 του άρθρου [220](#) ΚΠΔ· *ΤρΕφΘεσ 3269/1989* Υπερ. 1991, 637, *ΣυμβΠλημΜυτ 64/1997* ΤΝΠ Νομος.

[13](#). Αντίθετα βλ. *Ανδρουλάκη* σε ΠοινΧρ 1971, 364, όπου τη θεωρεί αληθινή εγκληματική ποινή.

[14](#). Ανάλογες είναι οι προβλέπουσες μέτρα (ποινές) τάξης διατάξεις των άρθρων [252](#) παρ. 3 (κράτηση έως 24 ωρών όσων διαταράσσουν την ησυχία και τάξη στις διεξαγόμενες ανακριτικές πράξεις) και [336](#) παρ. 1 ΚΠΔ (χρηματικό πρόστιμο ή κράτηση έως 24 ωρών για ανυπακοή στο ακροατήριο).

[15](#). *Παπαδαμάκης*, Ποινική Δικονομία, 2008, σελ. 249.

[16](#). *Μιχ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 450.

[17](#). [ΑΠ 456/2006 ΠοινΧρ 2006, 978](#).

[18](#). [ΑΠ 238/1961 ΠοινΧρ 1961, 520](#).

[19](#). Άρθρο [198](#) παρ. 1 ΣΠΚ.